

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1915.

Första kammaren.

Nr 56.

Onsdagen den 28 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Broström* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 151, med förslag till ändrad lydelse av 9 § i förordningen den 15 december 1914 om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket;

nr 169, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 177, med förslag till ändrad lydelse av 42 § 2 mom. i förordningen den 15 december 1914 angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket;

nr 179, angående förordning med särskilda föreskrifter angående avlöningsförmåner m. m. vid marinen på krigsfot;

nr 180, angående anställande av en mariningenjörsstipendiat över stat; och

nr 181, angående inrättande av en rikskommission för den ekonomiska krigsberedskapen.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts nästlidne dag bordlagda proposition nr 173, med förslag till förordning angående grunder för upplåtelse av vissa kronan tillhöriga vattenfall och strömfall m. m.

Vid föredragning av bankoutskottets under gårdagen bordlagda memorial nr 25, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkten 13:o) av utskottets utlåtande nr 20, angående vissa framställningar rörande tionde huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran lagutskottets sistlidne dag bordlagda utlåtande nr 27.

Vid förnyad föredragning av lagutskottets den 23 och 24 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag rörande reglering av nattarbetet inom bagerier, konditorier och s. k. hembagerier, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om införande
av helgdagar
utan kyrklig
karaktär.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 23 och 24 i denna månad bordlagda utlåtande nr 24, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av helgdagar utan kyrklig karaktär.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 125, hade herr *Pettersson* i Södertälje hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida icke här i landet kunde införas lagbestämmelser om införande av helgdagar utan kyrklig karaktär i syfte att bereda särskilt den å kontor samt i handelsbutiker och fabriker sysselsatta delen av befolkningen tillfälle till vila och rekreation under den ljusa och varma årstiden, samt för riksdagen framlägga det lagförslag, vartill utredningen kan föranleda.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade skäl hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida lagstiftningsåtgärder kunna vidtagas för införande av helgdagar utan kyrklig karaktär i syfte att bereda särskilt den i handel, industri och angränsande arbetsområden sysselsatta delen av befolkningen tillfälle till vila och rekreation under den ljusa och varma årstiden, samt för riksdagen framlägga det lagförslag, vartill utredningen kan föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *af Ekenstam*, *Trana*, *Tisell*, *Pettersson* i Bjälbo, *Gustafsson* i Örebro och *Holmdahl*, vilka ansett, att förevarande motion icke bort till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *af Ekenstam*: Herr talman, mina herrar! Såsom reservant skall jag be att få säga några ord. Då jag anmält min reservation mot föreliggande utlåtande, har det icke skett så mycket därför, att jag egentligen är motståndare till den princip, som är i motionen framlagd, utan det är snarare därför, att jag tror, att denna idé ännu icke har nått sin mognad, och att det är lyckligare såväl för det framtida beståndet av denna idé, om den blir genomförd, som ock i allmänhet, att denna idé får mogna och tränga igenom hos folket. I ett så vidsträckt land som vårt med så olika förhållanden är det helt visst icke bara en enkel lagstiftningssak att bestämma, att den

*Om införande
av helgdagar
utan kyrklig
karaktär.
(Forts.)*

eller den dagen skall vara arbetsfri. Icke heller torde det vara möjligt att på en gång endast på teoretiska grunder föreskriva, att sådana arbetsfridagar skola gälla alla lager i samhället. Om vi se, huru förhållandena ha varit i England, därifrån idén kommit, så torde det väl icke vara oriktigt, att säga att det är på sedvanerättens grund, som dessa bankhelgdagar tillkommit. Så småningom ha de ifrån de största städerna gått ut över hela landet, och från moderlandet gått till kolonierna. Vad som egentligen gjort, att de fått ett sådant rotfäste i England och blivit så omfattade av den allmänna opinionen som där skett, säges egentligen vara beroende av tvänne saker. Den ena är den, att det i England i allmänhet är ganska få helgdagar av kyrklig natur, vadan det väl kan vara lämpligt att hava några andra dagar, då arbetarna kunna få vila. Men det är också en annan sak, och det är den, att i allmänhet söndagsfirandet i England är så pass rigoröst, att åtskilligt, varav folk kunna vara intresserade, icke är tillgängligt på söndagarna. Man har särskilt sagt, att exempelvis museer och allmänna samlingar icke hållas öppna på söndagarna, och att därför ett mycket stort antal människor, som på grund av sitt arbete om vardagarna icke ha tillgång till dessa samlingar, behövde ha möjlighet att någon särskild dag kunna få se dem.

På sedvanerättens grund har idén gått fram och år 1871 tog den lagstiftningens form. Det är emellertid icke så, att lika bestämmelser gälla över hela Storbritannien och Irland. I England och Irland har man dock i huvudsak haft samma lagstiftning. Om vi då se efter, vilka dagar som varit bestämda som bankhelgdagar, så är det annandag påsk, annandag pingst, första måndagen i augusti och annandag jul, eller, om den infaller på en söndag, följande måndag samt dessutom i Irland den 17 mars. I Skottland är det helt andra dagar nämligen juldagen och nyårsdagen, eller, om dessa dagar inträffa på en söndag, påföljande måndag, långfredagen, första måndagen i maj och första måndagen i augusti. I Edinburgh har man dessutom den 18 april och den 19 september och i Glasgow den 16 juli. Av denna uppräknning framgår, att de allra flesta av dessa bankhelgdagar äro sådana, som ännu i vårt land hava kyrklig karaktär. Det borde därför icke vara så stort behov att erhålla dessa extra helgdagar i vårt land som det varit i England, och lika litet som man där kunnat nöjas med samma bankhelgdagar över hela riket, lika litet lär det vara möjligt att vi här i Sverige skulle kunna vara belåtna med samma dagar t. ex. i Norrland och i Skåne. Det är därför som det syntts mig nyttigt att idén litet mera får tränga igenom hos vårt folk, så att allmänheten och i synnerhet de arbetande klasserna må enas om önskemålet att något bör göras, och att det dessutom i samma mån mer och mer utformas, till vilka dagar dessa bankhelgdagar skola ansluta sig. Får idén sålunda arbeta sig fram så att man mer och mer får klart för sig, huru en blivande lagstiftning skall anpassas efter de olika delarna av

*Om införande
av helgdagar
utan kyrklig
karakär.
(Forts.)*

landet, kommer frågan segrande igen, och genom ett uppskov i dag ha vi då alltid utträttat något gott.

Det är därför, herr talman, som jag för min del ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Gezelius: Den föregående ärade talaren hade, om jag fattade honom rätt, ingenting att erinra mot den tanke, som ligger under utskottets hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t. Det huvudsakligaste skäl han å reservanternas vägnar anförde var, att frågan kräver ytterligare mognad hos vårt folk och att en mera bestämd och klart utformad praktisk lösning av detta spörsmål därigenom skulle kunna tränga sig fram, vilket i särskilt hög grad vore erforderlig inom vårt land med dess vitt skilda förhållanden inom olika delar. Äro vi ense om, att tanken är riktig, synes det mig emellertid, som om det icke skulle förefinnas några skäl att motsätta sig vad utskottet begärt, nämligen en utredning, som skulle givas synnerligen fria händer och som skulle omfatta icke minst de förhållanden, som den ärade talaren fann bestämmande för sig att motsätta sig utskottets förslag. Att tanken om lämpligheten av ledighet i någon form för arbetare och med dem jämställda icke skulle tränga igenom, därom behöver riksdagen icke tveka. Tillräckligt är, att i detta hänseende erinra om riksdagens egen skrivelse i fjol till Kungl. Maj:t ifråga om semesterledighet för de i statsförvaltningen anställda arbetare och med dem jämställda. Spörsmålet har sålunda direkt trängt igenom även i denna sal. 1913 års riksdag biföll då av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen framställt förslag om sådan ledighet för arbetare vid flottans varv i Stockholm, och 1914 års riksdag, avlät, såsom nyss erinrats, en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om utredning rörande semesterledighet för i statsförvaltningen anställda arbetare, vari åberopades icke allenast, att riksdagen ansåg en principiell lösning av spörsmålet om statens som arbetsgivare ställning till denna fråga genom 1913 års beslut redan kommit till stånd utan, helt naturligt, även det kända förhållandet, att inom ett avsevärt antal enskilda industrier och ibland de kommunala arbetsgivarne tanken fått positiva uttryck i redan verkställda anordningar. Men då riksdagen gjorde detta uttalande, erinrade den riktigt nog om, att huru relativt naturlig denna sak än vore för de stora industrierna — jag säger relativt — och för den stora industrien och de kommunala organisationerna, så vore den dock för de små industrierna och hantverkerierna och, jag skulle lugnt kunna tillägga, även för den mindre handeln synnerligen svår att ordna i den form och på det sätt, som det vore möjligt för staten som arbetsgivare att göra. Frågan om införande av semester, förlagd till olika tider för olika arbetare och funktionärer och med verkets eller affärens drift under tiden i oförändrad omfattning i gång kan för mången vara praktiskt svårt att lösa. När man skall söka komma till en lämplig lös-

ning av frågan om möjligheten av dylika anordningar, icke minst med hänsyn till de mindre industrierna och hantverkerierna och enkannerligen de mindre handlandena, skulle de intressen man velat tillgodose genom införande av semesterledighet för arbetare och med dem jämställda få en synnerligt god handräckning — obligatorisk semesterledighet lär man icke kunna räkna med — genom införande av helgfria lediga dagar, och dessa intressen skulle då kunna tillgodoses utan de slitningar, som givetvis kunna bli en följd särskilt mellan olika arbetsgivares intressen av ett genomfört semestersystems införande.

*Om införande
av helgdagar
utan kyrklig
karaktär.
(Forts.)*

Vad är det då i själva verket man skulle vinna genom en sådan anordning? Enligt min mening har utskottet på ett erkännansvärt sätt icke ställt sig deciderat eller direkt krävt införande av en eller annan ny arbetsfri dag utan det lämnar öppet, att spörsmålet även skulle kunna lösas genom att en eller annan av de nuvarande helgdagarna förlades till sommartiden och betoges sin kyrkliga karaktär. Utskottet hänvisar särskilt till Maria bebådelsedag och trettondagen, och man har även tänkt på möjligheten av, att särskilt annandag påsk lämpligen skulle kunna ifrågakomma, om med hänsyn till religiös uppfattning och nedärvd sed det icke skulle anses möta alltför stora betänkligheter att söka nå målet på denna väg, borttagande av en eller annan helgdag. I detta avseende har Sveriges industriförbund, som helt naturligt är intresserat av saken, gjort ett uttalande, av vilket lagutskottets ledamöter fått tillfälle att taga del, och förbundet uttalar däri såsom sin mening, att en sådan anordning för en stor industris vidkommande icke skulle kunna anses vara annat än till fördel. Och häruti tror jag, att litet var kan instämma, som har kännedom om, huru det tillgår vid många stora verk vid de stora högtiderna och särskilt vid nyårstiden med dess samling av helgdagar och då trettondagen mängen gång gör ett nytt avbrott i den regelmässiga arbetsveckan och föranleder nedläggande av driften i större eller mindre omfattning. Detta intresse skulle givetvis direkt gynnas genom inskränkande i någon mån av dessa helgdagar för att i stället lämna en ledighet, som i mycket stor utsträckning även utan åtgärder från statsmakternas sida ifrågakommer.

Härmed är jag inne på en annan fråga, som icke bör lämnas å sido vid denna frågas bedömande och det är, att det inom olika delar av landet och inom olika grenar av näringslivet så småningsom blivit en på många håll allt mer utpräglad sed att arbetare och med dem jämställda erhålla ledighet, om enighet därom kan uppnås. Denna oregelmässighet vore det skäl uti att, om det låter sig göra, söka normerande reglera. Detta skulle icke vara annat än till gagn för det stora hela, och de som närmast skulle vinna härpå vore de, som befinna sig i den svagaste ekonomiska ställningen, icke endast bland arbetarna, utan även ibland dem, som hava relativt ringa behov av arbetshjälp och för vilka en anordning med tillfälliga ledigheter givetvis är rela-

Om införande
av helgdagar
utan kyrklig
karaktär.

(Forts.)

tivt mest kännbar. Det ligger, enligt mitt förmenande, icke någon fara i det avseende, som den förste ärade talaren angav såsom ett huvudskäl för sin ståndpunkt, nämligen att de olika förhållandena inom vårt land skulle försvåra en lösning av ifrågavarande spörsmål. Maria bebådelsedag och trettondagen firas på samma dagar i hela vårt land, och någon olägenhet *härav* har mig veterligen icke försports. Om, såsom tanken utformad sig inom utskottet, man skulle söka att få en för hela vårt land samtidig ledighetsdag av ifrågavarande karaktär, pekar allt på att söka få den förlagd i samband med midsommarhelgen. För så vitt jag känner till skulle detta i stort sett vara det lämpligaste för hela vårt land, under vilken breddgrad vårt folk än må leva.

Det finnes också en annan möjlighet, som direkt pekar på en praktisk fråga, som berör ifrågavarande område. Vi känna alla förhållandet med påskhelgen, med långfredagen, påskaftonen, påskdagen och annandag påsk. Om religiösa skäl icke skulle hindra, att en ändring vidtoges i den riktning, att annandag påsk indroges och ersattes med påskaftonen såsom ledighetsdag utan kyrklig karaktär, skulle genom en sådan anordning någon förlust med avseende å arbetsprodukten icke inträda. I den ojämförligt största delen av landet möter det icke något hinder ur religiös synpunkt att använda påskaftonen såsom hel arbetsdag. Genom anordningar i tariffer med vederbörande fackförbund är det visserligen ofta ordnat så, att påskaftonen blir en mer eller mindre förspild arbetsdag, men denna anordning grundar sig icke på hänsyn av kyrklig eller religiös karaktär, och jag har anmärkt förhållandet endast som en anvisning, som skulle kunna motivera tillgodoseende av det avsedda syftet även på denna väg.

Då jag icke kan finna, att ett försök till lösning av ifrågavarande spörsmål med nödvändighet komme att medföra överstigliga svårigheter, då en uttömmande utredning skulle kunna klarlägga de praktiska spörsmål, som beröras av ifrågavarande ämne, och då jag för min personliga del icke tvekar att deltaga i ett beslut, som ginge ut på indragning av ett par av våra nuvarande helgdagar, har jag, herr talman, anslutit mig till utskottets hemställan, till vilket jag alltså yrkar bifall.

Herr Clason: Herr vice talman, mina herrar! Då jag vid åtskilliga föregående tillfällen här i kammaren uttalat mig för åtgärder i samma riktning som lagutskottets förevarande utlåtande avser, skall även jag nu be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Jag är visserligen icke blind för de invändningar man från ekonomisk synpunkt kan göra mot förslaget, allra helst i ett land, där man väl kan säga, att arbetsintensitet och sparsamhet både med tid och annat icke höra till de allra mest uppdrivna levnadsvanorna. Men å andra sidan är jag övertygad om, att vila i tillräcklig grad har mycket stor betydelse för

arbetsintensiteten, och jag är därför icke viss om, att ökad vila nödvändigt behöver betyda förlust i arbetsresultat.

För övrigt tror jag — vilket också den föregående talaren antydde — att, om man ser på de faktiska förhållandena, man skall finna, att det på en och annan punkt icke står så helt till med arbetet i detta avseende. Huru är det exempelvis vid midsommartiden? Uppstår icke faktiskt på en del håll då mycket ofta ledighet, allra helst, när midsommardagen infaller nära föregående eller efterföljande söndag? Jag misstänker, att detta förhållande utan större svårighet skulle kunna regleras så, att någon egentlig förlust i arbetsresultat icke behöver uppkomma. Men naturligtvis måste vid hela utredningen tillbörlig hänsyn tagas till sådana verk och industrier, där visst arbete av olika skäl nödvändigtvis måste drivas utan avbrott.

Även annorledes kan saken nog omordnas så, att vad som förloras genom en vilodag, kunde tagas igen genom ökad arbetensintensitet under veckans övriga dagar. För att få ett par dagars ledighet i sträck äro säkerligen många villiga att arbeta intensivare de övriga. Även utan att i för stor utsträckning tillgripa helgdagar — en fråga som även den föregående talaren erkände vara omtvistad och beträffande vilken jag icke är säker om, att alla vilja gå lika långt som han — tror jag alltså att man kan tänka sig, att man på olika sätt skulle kunna vinna ersättning för den arbetsförlust, som skulle kunna uppstå genom nya vilodagar.

Vidare vill jag erinra om, att, om jag icke misstager mig, i de länder, som infört ett institut, sådant som detta, det också finnes något, som kallas »*half holidays*», det vill säga till hälften arbetsfria dagar, och det synes mig som om man genom en sådan utredning som här begäres också borde undersöka, vad som på den vägen kunde vinnas.

Jag förstår ju, att för vissa näringsgrenar alldeles särskilda betänkligheter kunna framträda, men jag ber då att få påpeka, att utskottet icke ovillkorligen förutsätter ett ingripande på alla punkter utan särskilt talar om handeln, industriens och med dem jämställda områden.

Ett alldeles särskilt skäl för bifall till utskottets förslag synes mig slutligen ligga i det önskemål, som från många håll framställts, att något bör göras för att från söndagarna avlasta den mängd bestyr, som numera å desamma pläga ombesörjas. Just emedan så ofta söndagarna icke längre bibehålla sin gamla karaktär av vilodagar, menar jag, att det behöver undersökas, huruvida icke andra åtgärder böra vidtagas för att skaffa erforderlig vila.

För min del är jag övertygad om, att litet var av oss, särskilt sommartiden, för egen del önskar någon vila utöver söndagsvilan. Men önskemålet och behovet härav är helt visst, synnerligast i ett land med vårt klimat, gemensamt för hela vårt folk, och det är därför jag på denna punkt önskar en ut-

*Om införande
av heldagar
utan kyrklig
karaktär.
(Forts.)*

Om införande
av helgdagar
någon kyrklig
karaktär.
(Forts.)

redning. Jag är nämligen naturligtvis fullt ense med utskottet därom, att, innan man kan uppdraga några linjer för positiva åtgärder, en utredning bör föregå, men dess anordnande vill jag gärna vara med om att förorda.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Mentzer: Den sista ärade talaren slutade med att säga, att han hade sinne för bifall till detta utskottsutlåtande, därför att han ville, såsom han sade, från söndagarna avlasta en del andra bestyr. Jag undrar, om det syftemål, som han därmed avsåg, verkligen skulle befrämjas genom en sådan lagstiftning, som ginge i den riktning, som antydes i utlåtandet. Den ärade talare, som tillhör lagutskottet och som talat för utskottsutlåtandet, sade, att utlåtandet lämnar synnerligen fria händer för en lagstiftning. Det är just det jag undrar, huruvida det gör, och om det lämnar synnerligen fria händer för tillgodoseendet av det syftemål, som den sista ärade talaren särskilt betonade. Av den första talaren framhölls det, att grunden, varför England — som man här vill utgå från och som uppställts som modell för oss — grunden varför England har dessa arbetsfria vardagar, ligger till väsentlig del inom det religiösa området, och det är ganska betecknande, att såsom den första ärade talaren sade, de arbetsfria dagar, som särskilt fastslagits i England, i allmänhet icke äro förlagda till, som det heter, den ljusa och varma årstiden, utan till största antalet äro förlagda till annan tid av året. Det undras mig, huruvida icke även i vårt land behovet av rekreation och vila skulle kunna bliva tillgodosett även på andra tider än just under den ljusa och varma årstiden. Blevde saken så behandlad, bleve även i vårt land de båda syftemål tillgodosedda, som enligt mitt förmenande böra ligga till grund för en lagstiftning på detta område.

Vi veta från föregående tillfällen, att här i vårt land gå mycket starka stämningar, som påyrka, att vissa, som det heter, för helgdagarna främmande bestyr, som nu förekomma å helgdagarna, måtte bli avlysta från de dagarna. Jag skall be att i korthet få återföra i kammarens minne, att det är icke länge sedan, det var den 25 februari 1913, som det överlämnades till Kungl. Maj:t en särskild skrivelse, vari det begärdes ur synpunkten av söndagens religiösa helgd och dess ställning såsom vilodag samt i samvetsfrihetens intresse en utredning i syfte, att särskilt valen till riksdagens andra kammare och till landsingen skulle förrättas på vissa vardagar, vilka därför borde göras arbetsfria. Till denna framställning hade anslutit sig, som herrarna kanske minnas, ett stort antal mycket betydelsefulla institutioner och olika uttalanden gjordes från prästerskapet, från mera frisinna rörelser på det religiösa området såsom evangeliska fosterlandsstiftelsen, svenska missionsförbundet och föreningar med sedligt och kristligt syfte ur olika läger. Därvid hade vunnits ett antal av 80,717 personer, som hade antecknat

sig, såsom de där ville ansluta sig till en sådan framställning. Framställningen hade blivit godkänd på 407 möten. Antalet närvarande hade icke överallt kunnat räknas, men det hade dock upptecknats 69,150 personer såsom närvarande vid mötena. Utskottet har egendomligt nog, då det inlätit sig på denna fråga, icke berört denna dock beaktansvärda synpunkt. Utskottet har dock allra sist en liten sats, under vilken skulle kunna infogas ett tillgodoseende av den synpunkt jag haft äran framhålla. Det heter, som herrarna se i motiveringen på slutet: »I likhet med motionären anser utskottet nämligen, att, innan positiva åtgärder i motionens syfte vidtagas, frågan bör göras till föremål för särskild utredning, varvid såväl ovanberörda som *övriga med densamma sammanhängande spörsmål* böra komma till betraktande.»

Bör det syftemål jag berört särskilt komma i allvarligt betraktande, så bör efter min tanke man icke komma till det slut, var till utskottet kommit, då det begränsat syftemålet därtill, att det skulle avse att bereda en viss del av befolkningen tillfälle till vila och rekreation under den ljusa och varma årstiden. En sådan framställning står icke i överensstämmelse med förhållandena i det land, som man uppställt som förebild i detta fall, och icke heller i överensstämmelse med utskottets motivering. Jag vill icke för min del motsätta mig önskningarna om tillfälle till vila och rekreation, som här framställts, men jag håller för synnerligen viktigt, att även den synpunkt jag tillåtit mig särskilt betona, blir tillgodosedd. Skulle jag i så fall få antyda, hur jag föreställer mig, att både behovet av vila och uppehållet av söndagens helgd skulle kunna tillgodoses och huru det i praktiskt avseende skulle kunna förverkligas, så vore det så, att man finge arbetsfria vardagar — jag tycker, att det är mera konsekvent att kalla dem arbetsfria *vardagar* än *helgdagar*, ty det är väl ändå ett missbruk av ordet helg att kalla dessa dagar för helgdagar — och att av dessa dagar skulle den ena förläggas till slutet av mars månad, då de stora kommunalstämmorna hållas och då landstingsmannavalen förrättas, samt den andra i slutet av september, då andrakammarvalen företagas och även med en viss förändring de s. k. oktoberstämmorna skulle kunna hållas.

På den grund av vad jag nu anfört skall jag be få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring, att orden »under den ljusa och varma årstiden» måtte utgå.

Greve Hamilton, Alexander: Utskottet säger självt, att det kan tänkas »att reformen det oaktat skulle stöta på motstånd särskilt från lantmännens sida, som under sommaren hava sin brådaste tid och för vilka behov av en lagstiftning i nu förevarande syfte icke kan anses föreligga i samma grad». Jag skall be att få understryka detta förhållande. Under sommaren är jordbruksarbetet så koncentrerat, att det måste väcka betänkligheter att genom arbetsfridagar förkorta arbetstiden. En lag-

Om införande av helgdagar utan kyrklig karaktär.

(Forts.)

Om införande
av helgdagar
utan kyrklig
karaktär.
(Forts.)

stiftning tyckes för övrigt vara överflödig, då ju, som utskottet framhållit, man inom de kretsar, som frågan nu närmast rör, redan vidtagit åtgärder för att tillgodose kravet på vila.

Jag ber att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Meurling: När det föreslagits, att Marie bebådelse-dag skulle avföras såsom helgdag och att de ordinarie kommunalstämorna och landstingsmannavalen skulle vara bundna vid denna dag, hade det ju kunnat finnas ett visst skäl för bifall därtill. Nu synes dock förslaget i denna del icke vara klart, vadan jag icke heller finner skäl att rörande den dagen bifalla förslaget. Vad trettondagen beträffar, tror jag, att det avgjort skulle väcka mycken anstöt hos befolkningen, om den dagens helgd borttoges. Dess helgd har 1600 års hävd och en hel avdelning av kyrkoåret har sitt namn efter den helgdagen. Blevet det så, att man borttog helgdagar om vintern och förflyttade dem till sommaren, tror jag, att det skulle väcka mycket missnöje hos lantbefolkningen, även om de arbetsfria dagarna skulle förläggas till juni månad. Ty under nuvarande brist på arbetsfolk å landsbygden är även juni månad av stor betydelse för lantbefolkningen. Man behöver tillvarataga dessa dagar för arbetet. När man nu har alla söndagar och därjämte de helgdagar, som finnas, såsom tillfälle till vila och vederkvickelse, synes det mig, att det nödvändigaste behovet av sådan vila är tillfredsställt. Att samtidigt påtvinga folk flera dagar å rad som ledighetsdagar synes mig icke lämpligt. Och skulle det vara så, att man utan att avse att förlägga de politiska valen och kommunalstämorna till dessa arbetsfria dagar, skulle borttaga helgden av vissa helgdagar, som vi nu ha, tror jag ock, att det skulle hos en mycket stor del av vårt lands befolkning betraktas endast som ett litet steg till att småningom vilja avkristna folket.

Jag ber därför att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande utlåtande förekommit följande yrkanden: 1:o att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o av herr *von Mentzer*, att utskottets hemställan skulle bifallas med uteslutande av orden »under den ljusa och varma årstiden»; samt 3:o att utskottets hemställan skulle avslås och den i ämnet väckta motionen icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Upplästes följande till kammaren inkomna handling:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 28 april 1915.

Till justitiedepartementet hade från Kungl. Maj:ts befallningshavande i Älvsborgs län insänts en den 26 april 1915 dagtecknad

riksdagsmannafullmakt av innehåll att, sedan lantbrukaren Johan Johanson i Valared blivit av länets landsting utsedd till ledamot av riksdagens första kammare för en tid av sex år, räknade från och med den 1 januari 1915, men denna plats blivit ledig, vid förrättning enligt 14 § av lagen om val till riksdagen maskiningenjören *Lorentz Thorvald Köhlin* i Ämål blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari 1921.

Vid den granskning av fullmakten, som företogs inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till första kammaren.

Efter uppdrag
Sven Hagströmer.

Det upplästa protokollet lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 24 och 27 innevarande april beredda betänkande nr 20, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å smör.

Om upphävande av tullen å smör.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 24, hade herr *Röing* hemställt, att riksdagen ville besluta borttaga tullen å 'smör: naturligt' (nr 138 i tulltaxan).

Utskottet hade i föreliggande betänkande på anförda skäl hemställt, att herr *Röings* förevarande motion, II: 24, om upphävande av tullen å smör, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *K. G. Karlsson, Oskar Eklund, Bergström* och *Bäckström*, frih. *Palmstierna*, samt herrar *Röing, Kjällman, Holmström, Jönsson* i Revinge och *Johansson* i Uppmälby, vilka föreslagit, att riksdagen ville med bifall till herr *Röings* motion II:24, besluta, att naturligt smör skulle åtnjuta tullfrihet och att till följd därav rubriken nr 138 i gällande tulltaxa skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Smör:

138. naturligt *fritt.*

Herr *Karlsson, K. G.*: Herr talman, mina herrar! Som jag förmodar, att kammaren observerat, har samtidigt ungefär med att utskottet haft förevarande motion till behandling, kommerskollegium och lantbruksstyrelsen haft att avgiva gemensamt utlåtande med anledning av en hemställan från vissa smörexportörer om upphävande av ifrågakvarande tull. I detta utlåtande, som ju är dikterat av kommerskollegii ledamöter, i det att lant-

Om upp-
hävande av
tullen å smör.
(Forts.)

bruksstyrelsens ledamöter reserverat sig mot detsamma, hemställes, att Kungl. Maj:t snarast måtte vidtaga åtgärder för borttagande av smörtullen. Här står alltså kommerskollegii ståndpunkt gentemot lantbruksstyrelsens. Men det har förefallit oss reservanter, som om kommerskollegium här representerat de vidare synpunkterna, under det att lantbruksstyrelsen framhållit synpunkter, som mycket påminna om de skäl, vilka på sin tid anfördes mot borttagandet av majstullen och mot sänkningen av fläsktullen. Reservanterna ifrån lantbruksstyrelsen hava framhållit, och utskottet stöder sig på detta uttalande, att det icke kan anses lämpligt eller tillrädligt vid en tidpunkt så orolig och oviss i både politiskt och ekonomiskt hänseende som den nuvarande att vidtaga varaktiga förändringar i bestående ekonomiska system. Man får av denna framställning det intrycket, att det här också gäller en av tullsystemets hörnstenar, liksom majstullen och fläsktullen tidigare varit betraktade som sådana hörnstenar. Vi erinra oss säkerligen alla, vilka olyckor som skulle inträffa, ifall nämnda tullar skulle avskaffas eller nedsättas. Detta oaktat beslöt riksdagen avskaffande av majstullen och nedsättning av fläsktullen. Ingen av olycksprofetiorna har slagit in.

För min del är jag livligt övertygad, att det föreligger de allra största skäl för att taga bort den tull, det nu är fråga om. Här är nämligen fråga om en näring, som i mycket hög grad arbetar för export. Exporten uppgår ju till omkring 20 miljoner kilo per år, under det importen icke belöper sig till högre tal än mellan 100,000 och 200,000 kilo. Det förefaller mig under sådana förhållanden, som om denna näring icke skulle vara i behov av det skydd, som tullen innebär. Nu inträffar också verkligen här det ganska egendomliga förhållandet, att vid denna erinran svaras: Ja, detta erkänna vi, vårt prima smör behöver ingalunda något tullskydd, utan det är de sekunda och tertia sorterna, det är för att skydda dem i konkurrensen med det ryska och sibiriska smöret, som tullen skall behållas. Emellertid är det väl, mina herrar, alldeles obestriddt, att det är margarinet, som på detta område är den egentliga konkurrenten. Det finska och sibiriska smöret, som det här är fråga om, är av så hög kvalitet, att det på den engelska marknaden betingar ett pris endast 10 till 20 öre lägre än det pris, det *prima* svenska smöret där betingar. Däremot står det svenska lant-smöret i cirka 40 till 60 öre billigare än svenskt *prima* smör. Det gör att någon konkurrens mellan de olika smörsorterna knappt skulle kunna uppstå, om tullfrihet genomfördes. Däremot skulle man kunna tänka sig, och det är givetvis en fördel, att sagda finska och sibiriska smör skulle komma att användas för ändamål, där man nu använder prima svenskt smör. Om detta blir fallet, kan det väl icke bliva till skada för vårt land. Vi skulle då bliva i tillfälle att exportera en större del av det prima smöret än nu är förhållandet. Man skulle med andra ord här i landet använda en billigare vara och bliva i tillfälle att exporter-

tera ännu större kvantitet av den dyrare, vilket ostridigt skulle innebära en nationalekonomisk vinst.

Det duger icke att här komma och säga att de, som yrka tullens borttagande, icke taga tillräcklig hänsyn till det svenska lantbruket. Detta är så långt ifrån förhållandet, att åtgärden avser att ytterligare gynna just det svenska lantbruket genom att sätta det i tillfälle att exportera i större omfattning än nu sker det prima smöret. Vi hava på detta område ett så lysande föredöme från Danmark att, om ock icke alla förhållanden äro fullt jämförbara, man dock kan vara fullt förvissad om att ett borttagande av denna tull skulle så långt ifrån skada svenskt lantbruk att det tvärtom skulle gynna detsamma.

Dessutom har såväl i motionen som i ämbetsverkens utlåtanden framhållits — synnerligen starkt till och med — att genom tullens borttagande en transitohandel med smör över Sverige skulle kunna komma att äga rum och att en sådan transitotrafik med smör skulle vara ägnad att föra fram den sedan längre tid på dagordningen stående frågan om förbättrande av trafikmöjligheterna mellan Sverige och Ryssland och därigenom befordra en kraftigare utveckling av vår export österut, ävensom bidraga till utvidgning av Sveriges reguljära sjöfartstrafik västerut, främst till England. Och ämbetsverken framhålla att just med hänsyn till dessa faktorer frågan om smörtullens avskaffande har vida större räckvidd än man kan tycka, då man ser på denna fråga i och för sig.

Utskottet ser nu synnerligen pessimistiskt på möjligheten av upparbetandet av en sådan transitotrafik. Men det förefaller mig, att man möjligen här har alltför stor misstro till landets köpmannakår. Det kunde ju vara lämpligt att sätta den i tillfälle att försöka, och detta så mycket hellre som man väl skall hava mycket svårt att framkonstruera några faror för den svenska smörtillverkningen på grund av ett bifall till motionen.

Det säges även av utskottet, att denna transitotrafik kan man åstadkomma i alla fall. Tullen erbjuder, säges det, intet hinder för åstadkommandet av en sådan transitotrafik. Emellertid är det nog så, att det för närvarande icke är möjligt att anordna en sådan trafik utan att den på grund av tullen träffas av extra kostnader; och skall man kunna konkurrera med danskarna på området i fråga, är det absolut nödvändigt att varje extra utgift förekommes. Och säkerligen är enda sättet att här kunna komma till resultat just tullens upphävande.

Hur man ser denna sak, herr talman, förefaller det mig, som om det icke kan förebringas några bärande skäl för tullens bibehållande; och ber jag därför att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Friherre Beck-Friis, Carl Joachim: Såväl av bevillningsutskottets ärade ordförande som i den motion, som är föremål för behandling, som ock i reservanternas yttrande framhållas skarpt den

Om upphävande av tullen å smör.
(Forts.)

Om upp-
hävande av
tullen å smör.
(Forts.)

betydelse, som, om smörtullen skulle upphävas, en transitohandel med smör skulle kunna få, och de ekonomiska fördelar, som därav skulle tillföras vårt land. Utskottet har dock sökt visa att en liknande transitohandel som varit inrättad över Danmark, allt mer och mer avtagit, i det att England upprättat direkta linjer från Ryssland till England. Även om dessa linjer under nu pågående krig äro avbrutna, kan man ju tänka sig och tro att de efter krigets slut komma att återupptagas, och man kan då fråga sig, om det verkligen skall kunna vara möjligt för våra handelsmän att taga upp denna konkurrens med engelsmännen, då det visat sig att danskarna icke kunnat bibehålla sin. Men även om så skulle vara förhållandet, kan man fråga sig, om tidpunkten kan vara lämplig för att nu upphäva smörtullen. Till följd av den stora osäkerhet, som för närvarande råder vid alla transporter på havet, kan man ju tänka sig, att det skulle kunna lyckas att föra hit en del smör från Ryssland, men man får ock komma ihåg att i synnerhet nu, då de krigförande makterna tyckas göra allt för att hindra tillförseln av livsmedel till motståndarens land, smörtransporter från Sverige till England skulle stoppas eller hindras, och då skulle stora lager kunna komma att hopas i vårt land. Säkerligen skulle då priset falla till stor svårighet för producenterna och de hopade lagren nedgå i kvalitet, varigenom även stora ekonomiska värden kunna stå på spel.

Nu framhöll den siste ärade talaren, att den kvalitet, som det ryska smöret innehar, är mycket god, så att det icke skulle komma att tävla med sekunda smör här i Sverige, utan det vore egentligen med exportsmör det skulle upptaga tävlan. Enligt de upplysningar jag av en smörhandlande erhållit är nog förhållandet, att en del av det sibiriska smöret verkligen är mycket gott, men en annan del av detsamma är dock av sekunda kvalitet och skulle säkerligen komma att tävla med det sekunda smöret i Sverige, det smör som ofta går under benämningen lantsmör, och prätta ned priset på detta. Nu hänvisar man till att det är margarinet, som är dettas farligaste medtävlare, men verkningarna av import av en mängd sekunda ryskt smör skulle nog även visa sig. Men det vore ingen fara, framhålles det, ty lantmännen kunna slå sig tillsammans och bilda andelsmejerier och därigenom tillverka bättre vara. Att så kan vara fallet i mera tätt bebyggda orter är givet, ehuru det tyvärr visat sig att dessa andelsmejerier icke alltid lämnat det resultat man önskat. Men i mera glest bebyggda trakter i vårt land och där avstånden mellan gårdarna äro långa torde det vara svårt att åstadkomma dessa andelsmejerier, ty kostnaderna för transporten av mjölk till mejerier bliva där per liter mjölk så stora, att dessa fullt motväga de fördelar, som man anser skulle kunna uppstå genom ett bättre tillgodogörande av mjölken.

Det är på dessa grunder och på de skäl, som utskottet anför, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr J ö n s s o n: Herr talman, mina herrar! Jag blev särskilt uppkallad av den ärade ordförandens i bevillningsutskottet anfö-

rande, då han sade, att tullens borttagande skulle vara till gagn för vårt jordbruk. Då jag anser mig vara i någon mån underkunnig om det mindre lantbrukets ställning, ber jag att få framföra några allmänna synpunkter i denna fråga. Under de allvarstider vi nu leva — synes det mig — att även de som icke tillförne insett jordbrukets stora betydelse för vårt land och folk nu borde ha fått ögonen öppnade och kommit till insikt om att jordbruket måste anses för vårt lands modernäring. De som förut stått oförstående mot jordbruksnäringen måste under nuvarande förhållanden se vad verkligheten innebär och därav taga lärdom. Helt nyligen ha jordbrukarna från regeringshåll blivit uppmanade att söka utvidga odlingen av brödsäd. Samtidigt framställes begäran från vänsterhåll om spannmålstullarnas borttagande. Det är ju tydligt och ej obilligt, att jordbrukarna äro tvingade se till, att denna utvidgade brödsädsodling blir för dem möjlig i ekonomiskt avseende. Skall så bli fallet, torde tanken på brödsädstullens avskaffande få helt övergivas.

Om upphävande av tullen å smör.
(Forts.)

I dag föreligger en motion, som synnerligen berör det mindre jordbruket, nämligen om smörtullens avskaffande. Enligt min uppfattning har detta ärende ett visst sammanhang med brödsädsodlingen ty utan en lönande och framgångsrik ladugårdsskötsel kan icke spannmålsodlingen förkovras och utvecklas. Så vitt jag förstår äro de skäl, som utskottet åberopat för smörtullens bibehållande fullt hållbara; däremot anser jag reservanternas anförande för smörtullens avskaffande icke kunna tillmätas någon vidare betydelse.

När reservanterna hålla före, att de mindre jordbrukarna icke skulle bli lidande av import av finskt smör, därför att kvaliteten av bondsmöret är så låg, och i fortsättningen påstå, att möjlighet finnes för en omläggning till fullständig mejerihantering för dessa småbrukare i glest bebodda trakter, anser jag detta reservanternas påstående icke i allo vara med verkligheten överensstämmande. Visserligen har genom sammanslutningar, där avstånden gjort det möjligt, uppstått smör och ostmejerier. Men för många, många småbrukare i glest bebodda trakter i vårt land är denna möjlighet icke till finnandes, utan de äro och komma allt fortfarande att vara hänvisade till att tillverka smör i hemmen. Detta är ett förhållande, som icke torde kunna bestridas.

Angående kvaliteten av det s. k. lantsmöret, är den icke av den låga kvalitet, som reservanterna söka göra troligt. Småbrukarna ha numera visat sig kunna tillverka ett smör av god beskaffenhet och som vid försäljning i städerna ernår ett pris obetydligt understigande det för exportsmöret. Följden av smörtullens borttagande skulle bliva, att icke endast de omnämnda mindre jordbrukarna, utan även mindre mejerier, som försälja sitt smör i städerna, skulle få svårighet att avyttra detsamma. Konkurrensen med det finska och sibiriska smöret skulle bli vida svårare än nu är fallet med margarin.

Även kan föreligga en fara i — som även av utskottet påpekats

*Om upp-
hävande av
tullen å smör.
(Forts.)*

— att det utländska smöret kan förväxlas med det omärkta svenska smöret vid export.

Detta är en betänkelig sak, helst som det icke torde vara utslutet, att det utländska smöret kan före avskjeppningen härifrån kunna komma att i vissa fall undergå behandling för att höja dess kvalitet. Det är av synnerlig vikt för det svenska jordbruket, att i detta hänseende all varsamhet iakttages.

Slutligen vill jag säga, att den som känner till den mindre jordbrukarens arbetsamma och strävsamma liv förenat med enkla levnadsvanor, kan icke vara med om att lägga sten på börda, utan fastmer stödja och uppmuntra denna idoga klass av vårt folk.

Herr talman! På grund av det anförda ber jag att få yrka avslag å motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr Beckman: Det är egendomligt, att man aldrig i den svenska riksdagen får höra röster från de liberala och socialdemokratiska partierna höjas till skydd för det svenska jordbrukets ekonomi och ändå är det ju ganska allmänt bekant, att det svenska jordbruket och i all synnerhet dess ladugårdsskötsel mycket dåligt förräntar det kapital, som däri nedlägges.

Alltid, även under normala förhållanden, talas från detta håll om för höga livsmedelspriser. Men för att avgöra, om livsmedelsprisen äro för höga, får man väl ej utgå från de priser, som konsumenterna helst vilja betala, utan man får väl utgå från produktionskostnaden, och gör man detta skall man snart finna, att de pris som jordbrukarna i allmänhet få för sina varor äro för låga i förhållande till vad det kostar att frambringa dem.

För ett par år sedan angrepo dessa partier hårt vår sockerbetsodling och om det också ej var deras avsikt, var det dock förnämligast vi jordbrukare, som blevo lidande av deras beslut den gången.

Ärligen hota de oss med nedsättandet av spannmålstullarna, vilka dock äro ett oundvikligt villkor för att vårt jordbruk något så när skall kunna löna sig.

Nu hava de kommit till smörtullen.

Av de skäl, som reservanterna i bevillningsutskottet anföra för borttagandet av denna tull, tyckes smörpriset spela en underordnad roll. Nu är det köpmännen och redarna, som skola gynnas på jordbrukarnas bekostnad. Detta är ju ej heller så märkvärdigt, då herr Röing är motionär.

Borttagandet av denna tull är ett gammalt önskemål hos köpmännen och motionären åberopar uttalanden från 1880- och 1890-talen. Men sedan dess ha förhållandena förändrats. Vår mejerihantering har undergått en betydande förbättring, sedan de många andelsmejerierna bildades på 1890-talet och sedan svenska smörprovningarnas verksamhet utvecklats.

Dock är det omöjligt, att i vårt vidsträckta land med dess olika jordmån och olika kommunikationsförhållanden frambringa

liksom i Danmark ett för hela landet likvärdigt smör, utan här kommer alltid att bli smör av prima och sekunda kvalitet, det senare jämbördigt med det finska smöret, vilket till sin kvalitet under de sista årtiondena så förbättrats, att det ingalunda kan förliknas vid det finska smör, som vi här i Stockholm minnas från vår barndom.

Riksdagen har genom årliga anslag till svenska smörprovingarna även bidragit till att höja vår svenska mejerihantering. Med det svenska runmärket stämplat dessa smörprovingar det smör som bäst lämpar sig för export.

Men mycket smör, som ej har den kvalitet att det äger rätt till detta smörmärke, exporteras och ett faktum är, att detta icke runmärkta smör drar ned priset i England för vårt runmärkta smör.

Därför har det också höjts röster för att det svenska runmärket skulle göras till nationalmärke, d. v. s. att endast smör med detta märke finge exporteras som svenskt smör och det övriga finge konsumeras inom landet. Detta skulle då bidraga till att så många smörproducenter som möjligt sökte arbeta sig upp till runmärkesrätten.

Men säkert är, att många trakter av vårt land ej passa för tillverkning av prima exportsmör och just därför hava vederbörande dragit sig för att göra runmärket till nationalmärke.

Nu vilja herrar reservanter i bevillningsutskottet öka tillgången på detta sekunda smör med det finska och sibiriska och vad hindrar, att herrar köpmän ompacka detta smör och exportera det såsom svenskt och sålunda öka mängden av det icke runmärkta svenska smöret på den engelska marknaden, varigenom vår smörexports anseende där givetvis kommer att lida skada.

Så gick det i Danmark, tills deras smörmärke, det s. k. lurmärket gjordes till nationalmärke, varefter intet smör, som ej är märkt med detta märke får exporteras som danskt smör. Men vad som i detta avseende kan åstadkommas i det lilla Danmark är ej så lätt att genomföra i vårt vidsträckta Sverige.

Alltså, innan man gjort svenska runmärket till ett nationalmärke för Sverige bör enligt mitt förmenande aldrig komma på tal att borttaga smörtullen.

I olikhet med motionären och reservanterna anser jag den nuvarande tidpunkten synnerligen olämplig för denna tulls borttagande och jag vågar hoppas, att herrar reservanter också skulle insett detta, om de vetat, med vilka svårigheter vår smörexport f. n. har att kämpa.

Vilken dag som helst kan man vänta, att tyskarna skola söka hejda denna livsmedellexport på England, och för att minska risken, få vi i Skåne sända smör till England varje dag i veckan i stället för att vi eljest lasta blott en dag i veckan. Frakter och omkostnader ökas härigenom i hög grad.

De sista svårigheter vi haft känning av är att tyskarna för att försvåra vår export stoppat utförseln av drittelband, som vi

Om upp-
hävande av
tullen å smör.
(Forts.)

importera från Holland och Tyskland, då vi sakna här i Sverige därtill lämplig vide.

Om nu vår smörexport under dessa förhållanden skulle stoppas för England, var skola vi göra av allt detta smör, och släpper man då samtidigt in det finska och sibiriska smöret, ökas vanskligheterna givetvis i ännu högre grad.

Mina herrar! Vår jordbruksnäring tål inga ekonomiska rubbningar, och dessa ideliga anlopp mot dess skyddstullar gör den ännu mer osäker än den redan är. Tänk dock på, att det är den som skall producera livsmedel till städernas befolkning och industriens arbetarskaror.

Hägna och skydda den i stället för att riva ned den så att den i nödens stund kan göra vårt land och folk oberoende av andra länders godtycke, vilket vi i dessa tider tillräckligt fått lida för.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets avslagsyrkande.

Herr Bergström: Herr talman! Det förefaller, som om de ärade medlemmar av kammaren, vilka här fört utskottets talan, de må höra till utskottet eller icke, hava bestämt sig för att operera på en mycket bred front. Den förste talaren framhöll gentemot vad som blivit sagt i reservationen och som mycket starkt blivit framhållet i ämbetsverkens skrivelse, att det skäl, som på dessa båda håll blivit anfört, att man nämligen borde beakta tillfället till en avsevärd transitohandel i särskilt sibiriskt smör, icke vore hållbart, i det att detta tillfälle icke skulle bjudas, därför att det har visat sig, att man i Danmark endast har att uppvisa betydligt avtagande siffror i detta avseende. Jag vill emellertid på denna punkt erinra därom att Danmark för närvarande exporterar utländskt och väl övervägande sibiriskt smör till avsevärt större mängd än hälften av det smör, som vi tillverka och exportera. Samtidigt vill jag ock erinra därom, att danskarna exportera fem gånger så mycket inhemskt smör som Sverige och att, under det att de hava arbetat även på reexport av utländsk vara, hava de betydligt uppdrivit sin export av ypperlig dansk vara. Handeln med den utländska varan har således icke utgjort något hinder för en utveckling av den inhemska danska smörproduktionen och för den danska exporten av inhemskt smör.

Den siste talaren var av den åsikten, att vi här, därest vi släppa tullen, skulle bliva översvämmade av utländskt smör, men således också exportera utländskt smör, och detta skulle, såsom han närmare utvecklade, bliva till oförmån för vår egen smörtillverkning för export. Men kan icke den ärade talaren hava samma tilltro till Kungl. Maj:t i detta avseende som vi haft, som undertecknat reservationen? Vi säga uttryckligen i slutet av vår reservation, att »vi äro ävenledes övertygade därom att Kungl. Maj:t, därest tullen upphäves, icke skall underlåta att föreskriva sådana kontrollåtgärder, att de inhemska smörprodu-

centernas intresse av att deras tillverkning icke förväxlas med det utländska smöret kommer att på ett fullt betryggande sätt tillgodoses».

Om upphävande av tullen & smör.

(Forts.)

Denna tilltro hava vi till Kungl. Maj:t, och det synes mig att även den ärade talaren och de talare, som i övrigt här kämpat emot ett upphävande av smörtullen, borde hava samma tilltro. Den ärade siste talaren hänvisade själv till Danmark, hänvisade på exporten där, och där har man ju även i detta avseende en förebild för hur man bör gå tillväga och det bör icke finnas någon omöjlighet att göra så här heller.

Den siste ärade talaren sade vidare, att det är märkligt att från liberalt — han talade även om socialdemokratiskt — håll inga röster någonsin höjdes till skydd för det svenska jordbruket. Ja, är det så att vår ställning till frågan om smörtullen skall utgöra det karaktäristiska i det fallet, då torde vi icke kunna tävla med herrarna. Men det är dock många områden, där jag tror att herrarna — utan att jag nu går närmare in på dem — få erkänna, att vi liberala hava väl så långt som högern sökt sörja för det svenska jordbruket, enkannerligen för det mindre svenska jordbruk, om vilket det i detta sammanhang har talats. Jag vill erinra om att av den vara, som det här gäller, exporterar Sverige vida mer än Sverige importerar, och det är väl dock en regel, när man skall fastslå tullar eller bibehålla tullar, att det skall vara det motsatta förhållandet, som skall utgöra grunden för dylika tullars fastslående, respektive bibehållande.

Den ärade siste talaren yttrade vidare, att denna motion respektive denna reservation tydligen avser att gynna köpmän och redare på jordbrukarnas bekostnad. Nej, det avser den icke, men den avser att på detta område, liksom på andra, söka skifta sol och vind något så när jämnt emellan de olika kategorier, som arbeta inom vårt land på olika områden. Det gäller ju att söka ordna så, att både den ene och den andre får leva och får låta andra leva.

Jag vill särskilt, då här har varit tal om den s. k. transitotrafiken av smör och man har berört motsvarande förhållanden i Danmark, på denna punkt erinra därom att för Danmarks handel över huvud österut har detta deras arbete på smörhandelns område varit av allra största betydelse. Det är tack vare detta arbete som danskarna vunnit ett så betydande insteg, som de hava gjort, på den växande sibiriska marknaden. Det torde vara bekant åtminstone för några av herrarna här, att sedan det rysk-japanska kriget avslutats inleddes ett synnerligen betydelsefullt arbete i Ryssland för upparbetande av den sibiriska jorden. Där inleddes från den ryska regeringens sida ett planmässigt och systematiskt arbete på att leda en formlig emigrationsström av ryska jordbrukare till Sibirien. Dit hava förts jordbrukare i tusental och åter tusental, och man kan i denna stund räkna siffran i sex- till sju-siffrigt tal. Ibland dessa jordbruksstammar, som således förts dit, hava danskarna på nu ifrågakvarande område och

*Om upp-
hävande av
tullen å smör.
(Forts.)*

även på andra områden, som därmed stå i samband, utträttat högst betydligt till favör för arbetet där, men på samma gång till favör för den danska handeln och den danska industrien.

Är det verkligen så, att de värden, som smörtullens borttagande skulle kunna medföra för vårt land, och de äro enligt min uppfattning sannerligen icke alldeles betydelselösa för oss i vårt exportarbete österut, äro så obetydliga i jämförelse med de värden, som här påstås skola spolieras och äventyras genom smörtullens borttagande? Det är ju så, och det erkännes även från protektionistiskt håll, att i avseende å smörpriserna i stort verkar icke den nuvarande tullen, respektive dess borttagande. Denna tull bestiger sig till ett så ringa belopp, att den icke härvid spelar någon roll. Under sådana förhållanden vill jag hemställa till herrarna, huruvida icke vid ett övertvägande av pro et contra det finnes större skäl för borttagande av smörtullen än för motsatsen.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Cavalli: Jag både hör och ser, att kammaren är uttröttad av denna debatt, och kammaren är nog liksom riksdagen i sin helhet rätt trött på tulldebatter i allmänhet — men den här förda diskussionen har blivit mig för stark: jag kan icke tåla.

Jag har tillförne här i riksdagen många gång haft tillfälle att med min svaga röst göra mig till taleman för jordbruket och dess intressen, och det vill för visso synas som om det behövde upprepas och som om det behövdes starkare krafter därtill än mina. Nu för tiden hör man icke så sällan sägas av motståndarna till tullskyddssystemet: ja, vi äro motståndare till tullskyddssystemet, men det har nu en gång blivit infört, och vi få låta det vara, vi skola icke göra någon ändring däri. Man kan verkligen vara något tveksam om valören av det uttalandet, då man ser vad som här i riksdagen passerar år efter år. Under de senaste åren har riksdagen med en regelbundenhet, som, efter min uppfattning, vore värd en bättre sak, avskaffat eller nedsatt den ena tullen efter den andra. Till stöd för vad jag säger skall jag lämna några exempel, och jag tar därvid sådana blott från de allra sista åren. 1910 gjordes majsen tullfri, den hade förut dragit en tullsats av 1 krona 50 öre per 100 kg., före 1908 en tullsats av 3 kronor 50 öre per 100 kg. 1912 nedsattes tullen å havregryn från 6,50 kronor till 3,50 kr. per 100 kg. Samma år nedsattes tullen å fläsk, rökt, från 0,30 kr. till 0,18 kr. per kg., och tullen å fläsk, andra slag, sänktes från 0,20 kr. till 0,12 kr. per kg. 1913 sänktes tullen å superfosfat från 0,25 kr. till 0,10 kr. per 100 kg. Samma år sänktes tullen å sirap från 0,10 kr. till 0,05 kr. per kg. Tullen å oskakat ris, som förut utgjort 3,70 kr. per 100 kg., borttogs alldeles, och tullen å risgryn sänktes från 6,50 kr. till 2 kr. per 100 kg. Samma år sänktes vidare tullen å läder, kärnstycken

m. m., från 0,45 till 0,35 kr. per kg. samt tullen å läder, hela eller halva hudar m. m., ej hänförliga till kärnstycken från 0,35 till 0,28 kr. per kg. År 1914 gjordes norgesalpeter tullfri, den hade förut dragit en tull å 15 % av värdet.

Ja, nu kan man väl säga till detta, att icke dessa tullar eller åtminstone icke alla av dem äro oundgängligen nödvändiga för tullskyddssystemets bibehållande, men de hava dock ingått i systemet och spela en roll vid dess bibehållande. I varje fall spela de en stor roll för den enskilde näringsidkaren, vilken på den åsatta och fastslagna tullsatsen byggt sina beräkningar och inrättat sin affär. Därför kan en näringsidkare hava berättigade anspråk på att, intill dess i stort sett förändrade förhållanden inträtt, fastställda skyddstullar bibehållas. Nu har härifrån nyss med stor — vad skall jag säga — styrka proklamerats, att av alla de olycksprofetior, som angivits bliva en följd av ovan angivna tullars borttagande, ingen enda slagit in. Jag tror, att det var orden, i varje fall var det tanken — ja, jag ser den åsyftade talaren bekräfta, att det var orden också. Sådana påståenden kräva bevis. För min del är jag däremot i tillfälle att angiva ett bestämt fall, där borttagande av en utav dessa tullsatser lett till ytterst betänkliga ekonomiska konsekvenser, kanske jag kan säga till ruin för en näringsidkare, som på den fastslagna tullsatsen hade byggt sin affär. Inför ett sådant konkret fall går det icke att komma med abstrakta satser, ty ingen är med dem betjänt i dylika ting.

Nu har här vidare av en talare förklarats, att man med borttagandet av ifrågavarande smörtull avser att hjälpa det svenska lantbruket. Ja, jag har förtroende för den ärade talarens yttranden, och när han säger det, är jag ju egentligen skyldig att tro honom. Men jag skulle vilja göra den vänliga hemställan till honom, om han icke skulle kunna gå och fråga lantbrukarna själva vad de säga därom.

En annan talare har här undrat, hur man kan påstå, att tullens borttagande skulle bliva till skada för lantbruket. Man vill här endast, menade han, jämt utskifta fördelar och olägenheter. — Ja, det är också ett sätt att jämt utskifta fördelar och olägenheter, då man berövar den ene allt och ger den andre!

Härmed är jag nu inne på själva principfrågan vad det gäller, det är fråga om intressemotsatser mellan exportörer och jordbrukare. Det är exportörer som påkallat tullsatsens upphävande. Detta belyses ännu mera av det förhållandet, att den kommersiella myndigheten, kommerskollegium, tillstyrker förslaget, under det att lantbruksmyndigheten, lantbruksstyrelsen, helt avstyrker det.

Man skulle kunna fråga: behöva verkligen jordbrukarnas intressen här försvaras, de äro talrika och hava många förespråkare, behöver då någon utanför deras krets tala för dem? — Ja, jag tror verkligen, att man måste besvara den frågan jakande. Det var en tid, då lantbrukarna voro politiskt mäktiga. Det

Om upp-
hävande av
tullen å smör.
(Forts.)

vill emellertid förefalla mig, som om den tiden vore stadd på tillbakagång, och det vill vidare synas mig, som om lantbrukarna och deras intressen bra sällan bliva tillräckligt beaktade. Och dock, mina herrar, sägen mig något yrke här i landet, som för landet och dess befolkning har större betydelse än jordbruket och dess idkare.

Jag är en bestämd motståndare till smörtullens borttagande i allmänhet, men även om jag icke vore det, så skulle jag kunna hava fog för det påståendet, att man näppeligen kan välja någon tidpunkt, som är mindre lämplig för genomförandet av den avsikten, än just nu. Böra vi icke tvärtom göra vad vi kunna för att hjälpa lantbruket och lantbrukarna samt för att tillgodose deras intressen, då erfarenheten, en järnhård erfarenhet, har ådagalagt för oss hur mycket vi nu äro beroende av lantbrukarna, och man behöver sannerligen icke måla skräckbilder för att förstå, att vi snart nog kunna bliva än mer beroende av att de kunna producera vad landets befolkning behöver.

Nu kan häremot invändas, att vi äro skyldiga att vidtaga varje åtgärd, som kan nås, för att bringa ned de oskäligt höga levnadsomkostnaderna. Ja, naturligtvis! Men, mina herrar, i vad mån bringa vi genom borttagandet av smörtullen ned priset på smör för den stora konsumerande allmänheten? Skillnaden mellan de priser man vid olika tillfällen fått betala i de stora städerna, enkannerligen i Stockholm, är så stor, att den någon gång uppgått till omkring det tredubbla av smörtullens belopp.

Trots jag vet, att det icke finns några frågor, som så söndra meningarna som tullfrågor, skulle jag därför vilja rikta — icke någon vädjan, ty det tror jag väl icke tjänar någonting till — men en bön till eftertanke hos en var att allvarligen överväga, huruvida tidpunkten nu är lämplig för vidtagande av den tullavskrivning, som här är föreslagen.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ericsson, Ollas: Jag begärde ordet, då ett par talare förde den frågan på tal, huruvida det vore ett lantmannaintresse eller ett köpmannaintresse, som här diskuterades. För mig ligger den frågan alldeles klar. Detta framgår tydligt då man ser vem som är motionär, och bestyrkes ytterligare, dels genom de olika synpunkter i frågan kommerskollegium och lantbruksstyrelsen lagt i dagen, och dels, genom att närmare betrakta de namn som stå för utskottets betänkande och de som stå för reservationen. Man behöver då icke stanna i ovisshet om var lantmannaintressena eller köpmannaintressena äro starkast representerade. Bland reservanterna finns visserligen ett par, som inom utskottet presenterade sig såsom småbrukare. Men av deras inlägg i debatten fick jag den uppfattningen, att det politiska intresset hos dem fått stå framför lantmannaintresset.

Visserligen försäkrade bevillningsutskottets ordförande nyss, att reservanterna avsåge att gynna lantmannaintresset. Ja, det går an att säga så, men det är en sak att säga och en annan sak att realisera detsamma och jag har mycket svårt att fatta hur detta skall tillgå på den väg reservanterna gå. Även om smörtullen icke har så stor betydelse som kanske många vilja göra gällande, så har den nog sitt intresse i alla fall särskilt för småbrukarna, ett intresse, som icke är så litet.

Inom utskottet och även här har man från reservanternas håll blivit hänvisad till att söka få de smärre jordbrukarna att bilda andelsmejerier och därigenom söka komma upp till en bättre smörproduktion, som kan föras ut till den utländska marknaden. Ja, jag vill då omnäma för herrarna, att i den trakt jag tillhör hava vi försökt oss på denna verksamhet. Men, såsom en talare redan påpekat har den verksamheten på många håll misslyckats. De långa avstånden mellan gårdarna och den ringa mängd mjölk dessa producera, göra kostnaden för mjölktransporterna så dyr, att det icke går att under sådana förhållanden driva mejerirörelse. I min hemtrakt hava sålunda icke mindre än sex mejerier i min närmaste omgivning måst nedläggas, trots de hava blivit uppsatta och inredda på förstklassigt sätt med moderna maskiner och redskap etc. Man har i alla fall blivit tvungen att nedlägga dem, det går som sagt icke att driva dem, kostnaden för transporterna åter upp den lilla förtjänst, som man avsåg att få med anläggningarna i fråga.

Jag talade i går med en representant för Göteborgs och Bohus län, vilken sade detsamma. Han hade kännedom om icke mindre än åtta mejerier i sin hemtrakt, som måst nedläggas rörelsen av samma anledning. De små jordbrukarna hava då ingen annan utväg än att producera sitt smör hemma, och i de flesta fall kan denna produktion icke bliva av den art, att den kan tävla med mejerismöret och sker i så ringa omfattning, att den icke kan komma ut på den utländska marknaden.

Nu invänder man, det är i alla fall ingen fara för konkurrens från Finland och Ryssland, ty det finska smöret står så högt i kvalitet att landssmöret icke kan tävla eller jämföras därmed. Detta påstående är fullkomligt oriktigt. Jag kan försäkra herrarna, att det smör, som produceras i lantmannahemmen, åtminstone dem jag känner till, har olika kvalitet. Det finns småbrukare som driva upp produktionen kvalitativt, så att den fullt kan jämföras med mejerismör. Däremot finns det andra, som icke kunna komma därtill, utan som ha sekunda vara undan för undan och på samma sätt lär det nog förhålla sig med den utländska varan. Och däri ligger faran för dem, som icke kunna åstadkomma prima smör, om tullen tas bort äro de icke skyddade för konkurrens från Finland och Ryssland. Jag kan således icke finna annat än att alla skäl tala för att man skall bibehålla tullen å smör.

Med anledning av doktor David Bergströms försök att för-

Om upphävande av tullen å smör.
(Forts.)

Om upp-
hävande av
tullen å smör.
(Fortis.)

svara det liberala och det socialdemokratiska partiet med den försäkringen att de försökte dela ut sol och vind bland Sveriges folk och dela det jämt, så vill jag säga att detta var det sannaste ord jag hört från det hållet. Det är liberalerna och socialdemokraterna, som söka blända med sol och få vind, men vi ha i Dalarna ett gammalt ordspråk, som säger: det är ingen som lever endast av väder och vind och jag skulle vilja tillägga, allra minst kan man leva av de — jag hade så när sagt — vädersolar, som bildligt talat ofta presteras från det hållet.

Herr talman, på de skäl som utskottet har anfört till förman för sitt förslag, tar jag mig friheten yrka bifall till det samma.

Herr Karlsson, K. G.: Den siste talaren yttrade i början av sitt anförande, att det skulle vara ett politiskt intresse, som hade förmått ett par av reservanterna, vilka äro jordbrukare, att förena sig om reservationen. Icke minst den allra sista delen av den talarens anförande, liksom några andra under överläggningen här fällda yttranden, torde nog, för den som vill opartiskt bedöma saken, visa var det är, som det politiska intresset ligger, och vem det är, som vill göra detta till en *politisk* fråga av större innebörd.

Av honom liksom även av andra talare har framhållits, att man här hade att ställa emot varandra lantmannaintresset och köpmannaintresset. Jag undrar ändå, om man icke skulle kunna ställa emot varandra producent- och konsumentintressena. Det är väl egentligen dessa båda intressen det här gäller att väga emot varandra.

Det var en talare på Skånebanken, som yttrade, att de liberala aldrig hade visat något intresse för jordbruket — i alla händelser gick hela hans anförande ut på att söka framhålla detta. De liberala ha bara, enligt hans uppfattning, städse angripit jordbrukarintresset. Var och en, som varit med någon längre tid i riksdagen och som över huvud taget följt med dessa frågors behandling i riksdagen, har nog, tror jag, för sig själv redan tillbakavisat det påståendet. Den talaren ville såsom ett utslag av bristande lantmannaintresse göra gällande, att exempelvis de ändringar, som hava förekommit på sockerlagstiftningens område, äro ett utslag av liberal och socialdemokratisk fiendlighet mot jordbruket. Häremot vill jag erinra, att tidigare än den liberala regeringen kom med sitt förslag om sänkning av tullarna å socker, hade redan den konservativa Lindmanska regeringen kommit med ett motsvarande förslag. Och jag vill erinra om, att motståndet från Skåne icke var mindre den gången, än det var sista gången ett liknande förslag kom fram. Det är egoistiska intressen av den art, att de verkligen böra i riksdagen bekämpas, vare sig det sitter en konservativ eller en liberal regering. Och jag tror, att landet har varit såväl den Lindmanska regeringen som sedermera den Staaffska regeringen tacksamt för de mått och steg, vilka vidtagits i detta avseende. Det är icke lönt att komma och försöka antyda, att man i dessa åtgärder får spåra en fiendlighet mot lantbruket, det må nu vara det skånska lantbruket eller något annat.

Det yttrades vidare av samma talare, att de liberala och socialdemokratiska partierna ärligen hotade med borttagandet av spannmålstullen. Jag ber att å det liberala partiets vägnar få på det bestämdaste tillbakavisa den beskyllningen. Om den talaren hade följt med händelserna — såsom man bör göra, innan man yttrar sig om en sak — borde han veta, att det liberala partiet icke har yrkat på borttagande av spannmålstullen. Vi hava tvärtom sagt — och det är icke så synnerligen många dagar sedan den frågan förevar, att talaren borde hava kunnat glömma den omständigheten — vi hava tvärtom sagt, att man icke får taga bort spannmålstullen utan att åtminstone dessförinnan anställa en utredning, som visar möjligheten av att vidtaga en sådan åtgärd. Vad vi hava yrkat på är en utredning av tullsystemets verkningar både på industritullarnas — var god observera det — och på jordbrukstullarnas områden.

En annan talare på Skånebanken klandrade oss för att vi varit med om borttagandet eller nedsättningen av en del tullar. Mina herrar, när man icke vill vara med om en utredning, är dock den, som är övertygad om att det finns tullar, vilka äro fullständigt olämpliga, väl tvungen att arbeta för dessa enligt hans mening olämpliga tullars avskaffande.

Samme talare, som en gång varit ordförande i bevillningsutskottet, uppräknade en hel rad av tullar, vilka som sagt, hava blivit antingen nedsatta eller borttagna. Och han sade själv, att man härav skulle kunna draga den slutsatsen, att det icke är så rysligt farligt att taga bort en eller annan tull. Ja, den slutsatsen har jag verkligen för min del redan dragit!

I detta sammanhang yttrade samme ärade talare, att jag tidigare hade förklarat, att man icke kunnat uppvisa några olyckliga följder av borttagandet av dessa tullar. Nu vill jag erinra om, att jag i mitt förra anförande särskilt nämnde borttagandet av majstullen och nedsättningen av fläsktullen. Jag vet icke, om det är någon av dessa båda tullar, som den ärade talaren syftade på, då han sade sig känna en person, som på grund av en viss tulls borttagande hade råkat i ekonomisk misär. Jag misstänker, att det icke var någon av dessa bägge tullar, det gällde: det skulle för övrigt vara synnerligen intressant att känna till de närmare omständigheter som voro förbundna med sagda ekonomiska misslyckande. Då man nu emellertid icke känner till dessa, är det omöjligt att bedöma, huruvida det är tullens borttagande eller några andra omständigheter, som gjort, att ifrågasvarande näringsidkare har haft att arbeta med svårigheter, sedan tullen kom bort. Men för övrigt, mina herrar, får jag säga, att man icke kan påstå, att en tull är lämplig och bör bibehållas, därför att det finnes *en* person, som har nytta av den, då man icke vet, huru många ha skada av den. Även här gäller det att, som jag sade i början av mitt anförande, väga producentintresse mot konsumentintresse.

För att nu återgå till den speciella tull, som det här är fråga om, förefaller det, som om man lägger försvaret för smörtullens bibehållande så, att man förklarar, att visserligen behöver icke det mera framåtgående lantbruket, som är mera modernt anlagt, denna tull,

Om upphävande av tullen å smör.
(Forts.)

*Om upp-
hävande av
tullen å smör.*
(Forts.)

men det är vissa glest bebyggda delar av landet, som äro dåligt försedda med kommunikationer, för vilka tullen är nödvändig. Jag kan omöjligen finna, att detta är en riktig synpunkt på denna fråga. Är det verkligen så, att vi i allmänhet skola lägga vårt tullsystem på det sättet, att de efterblivna delarna av näringen skola gynnas genom tullen? Jag har trott, att man med tullsystemet verkligen hade den idén, att man i vissa fall skulle kunna uppfostra och föra en näring framåt, men här tyckes meningen vara, att man skall bibehålla den mindre utvecklade produktionen, och det kan jag för min del icke vara med om.

Jag tror, herr talman, alltjämt, att det finnes mycket starka skäl, som tala för vår reservation, till vilken jag fortfarande ber att få yrka bifall.

Herr Österberg: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet för att säga, att jag har en annan mening än de som ha tillstyrkt reservationen i denna fråga. Jag hyser nämligen samma uppfattning som bevillningsutskottet, och jag ber därför att med några ord få motivera min ståndpunkt.

Om man närmare följer särskilt de mindre lantbrukarnas strävsamma arbete, så skall man finna, att deras inkomstkällor i huvudsak äro grundade på produktion av smör, ägg och fläsk och möjligen försäljning i mindre partier av potatis. Nu säga reservanterna, att det vore möjligt för dessa lantbrukare att sälja mjölk till mejerierna för att genom mejerierna bereda och exportera smör. Man medger visserligen, att det i de glest befolkade delarna av landet icke är så lätt att komma till mejerierna på grund av de stora avstånden. Men förhållandena ställa sig icke heller så särdeles förmånligt med avseende på lättheten för de mindre jordbrukarna att komma i beröring med mejerierna även i mera tät befolkade landsändar; och även om det i många fall icke möter så stora svårigheter för de mindre lantbrukarna att transportera mjölken till mejerierna, så kan en annan omständighet vara avgörande för en sådan jordbrukare, då det gäller att besluta, om han skall sälja mjölken eller själv producera smör, nämligen det pris, han erhåller för mjölken. På många orter i mellersta Sverige finnas ganska starka mejeribolag, vilkas inflytande på mjölkhandeln är suveränt avgörande. Dessa mejeribolag betala för mjölken det minsta tänkbara pris, så länge mejeriet icke på något sätt behöver frukta för någon konkurrent. Men om, när mjölkpriserna äro synnerligen låga, lantmännen börja fundera på att inrätta andelsmejerier, så finner man, att mjölkpriserna börjat stiga rent automatiskt, och till allmän förvåning har vederbörande handelsmejeri snart höjt mjölkpriset till det belopp, som lantmännen för tillfället anse sig behöva kräva för att få någon valuta för sin mjölkproduktion. Därmed företager man åtminstone hos de ledande krafterna, som oftast utgöras av de medelstora jordbrukarna, intresset för ett andelsmejeri, och planen på ett sådant förfaller, ofta med det resultat, att i samma mån som intresset för andelsmejeriet avsvagnar, sjunker åter det pris, som leverantörerna erhålla för mjöl-

Om upphävande av tullen å smör.
(Forts.)

ken. Det är självklart, att med den lätthet, varmed man nu kan förskaffa sig separatorer och mindre kärnor, de små jordbrukarna under sådana förhållanden finna med sin fördel förenligt att själva kärna sitt smör och avyttra det på närmaste saluplats. Men det är också lika naturligt, att om dessa lantmän skola få in åtminstone självkostnadspriset för sin möda och sitt arbete, kräves det, att konkurrensen på smörmarknaden icke är över hövan stor, så att de kunna befara att icke ens få någon ersättning för sin möda och långt mindre någon verklig valuta för de varor, som de ha att sälja. Nu säger man visserligen, att smörtullen icke har någon betydelse för smörproduktionen i detta land och att införseln hit till Sverige av finskt och ryskt smör icke skulle komma att influera på priset på det s. k. sekunda smöret, det vill säga lantsmöret. Jag ber att i detta sammanhang få säga, att lantsmöret i allmänhet på grund av det ökade intresse för sin näring och de insikter däri, som allt mer börjar utmärka de mindre jordbrukarna, i själva verket icke är något sekunda smör i stort sett utan över huvud taget är av rätt hög kvalitet. Som jag nyss sade, förklarar man, att finskt och ryskt smör icke skulle ha något inflytande på det så kallade sekunda svenska smörets pris. För detta påstående bör man dock givetvis ha mera stöd än de uttalanden, som t. ex. en exportfirma från Göteborg kan ha haft anledning att göra. Visserligen återoppar man även ett uttalande från det handelsintresserade kommerskollegium; men jag får säga, att jag då har större tilltro till vad lantbruksstyrelsen har yttrat, än till ett uttalande, som kommerskollegium behagat göra i en fråga av lantbruksteknisk art. Om man tager bort denna tull, om vilken man ju förklarar, att det saknar betydelse, huruvida den finnes kvar eller icke, och det sedermera skulle visa sig, att exporten av det importerade ryska och finska smöret på grund av ogynnsamma omständigheter icke skulle kunna fullföljas, så kommer självklart detta smör ut i den svenska marknaden och kommer givetvis, då det efter vad jag förmodar är meningen att importera detta smör i stora massor, att utöva ett synnerligen stort inflytande på det så kallade sekunda smörets marknadspris. Vad blir följden? Helt enkelt den, att de mindre jordbrukarna, som redan nu arbeta under synnerligen hårda ekonomiska förhållanden i än högre grad skulle känna sig missvärdade, därest priset skulle sjunka, så att de icke finge valuta för sin tillverkning. Det är givet, att då riksdagen årligen sysselsätter sig med det mindre jordbrukets organisation och förkovran, så måste man naturligtvis också ha blicken öppen för huruvida dessa mindre jordbrukare erhålla rimlig valuta för sin produktion. Ty det är ju icke så lyckligt ställt, att dessa mindre jordbrukare sedan de förvärvat en rätt dyrbar uppsättning av jordbruksredskap och husdjur själva konsumera allt vad de producera, utan den viktigaste delen av deras verksamhet består ju i försäljningen av deras produkter, varigenom de erhålla penningar, som gör det möjligt för dem att betala räntan på de lån de erhållit av staten och från annat håll, ävensom att bestrida andra nödvändiga utgifter för sig själva och sina familjer. Ställer sig nu marknaden

Om upp-
hävande av
tullen å smör.
(Forts.)

så, att de icke ens kunna erhålla självkostnadspriset för sina produkter, så är det självklart, att hela deras näring är förfelad, och alla strävanden för det mindre jordbruket äro ingenting annat än ett skönt spegelfakteri, såvitt jag kan förstå. Jag vill därför icke säga, att det är absolut nödvändigt, att smörtullen i och för sig bibehålles. Men jag vill säga, att så länge den frågan icke är klart utredd, huru tullen verkar, om den är till gagn eller skada, om någon nytta därav antingen finnes eller icke finnes, så synes det mig, att man icke på grund av enskild motion eller på grund av vissa psykologiska förhållanden bör taga bort denna del av de s. k. skyddstullarna. Mitt parti är ju med om, att vi skola utföra en fullständig, allsidig och sakligt objektiv prövning av tullsystemet över huvud taget, och detta anser jag böra ske så skyndsamt som möjligt, ty man kan tänka sig, att det är en del skyddstullar, som icke verka som sådana, och då böra de tagas bort. Men spetsen härav bör icke enbart rikta sig mot jordbrukets skyddstullar utan även med samma styrka mot industriens skyddstullar, ty i det fallet bör det, såsom en talare sade, skiftas mellan sol och vind även på det hållet.

När man för närvarande icke är övertygad om smörtullens skada eller icke skada och då dess borttagande mest synes vara ett handelsintresse, så kan jag icke förstå, att det är lönt, att man går med på frågan för närvarande, synnerligast som det kan inträffa, att om tullen upphäves, det skulle bli en stark prisnedsättning på den svenska smörmarknaden. Därigenom skulle ju modet och tillförsikten hos de mindre jordbrukarna komma att sjunka och dessa känna sig tillbakasatta. Det finner jag vara orättfärdigt, och jag ber således att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekelund: Efter den föregående ärade talarens anförande har jag egentligen icke mycket att tillägga, men jag kunde icke underlåta att begära ordet, när jag hörde bevillningsutskottets ordförande uttala den meningen, att borttagandet av smörtullen skulle komma att gynna det svenska lantbruket och den svenska smörexporten. Jag har svårt att förstå det resonemanget.

Vad är det man vill vinna med borttagandet av smörtullen? Jag kan icke tänka mig annat, än att man vill vinna en prissänkning på smöret. Huru en prissänkning på smöret, en av de för Sveriges jordbrukare mest betydelsefulla produkter, skall vara ägnad att gynna det svenska jordbruket, har jag svårt att förstå. Min ärade bankkamrat, herr Bergström, framhöll också, att den svenska smörexporten skulle gynnas och understödjas genom borttagandet av smörtullen, och det skulle ske på så sätt, att en ökning av den svenska smörexporten skulle så att säga följa med en stor export över Sverige av ryskt, respektive finskt eller sibiriskt smör. Och i detta fall hänvisade han till exemplet från Danmark. Det är ju mycket sant, att förhållandet varit det, att under en avsevärd period danskarna utnyttjat sin köpmannaskicklighet genom att köpa upp i stora kvantiteter sibiriskt smör,

varefter de fört detta smör till Danmark. Därifrån har det, dels i oförändrat skick exporterats, dels genom omarbetning förbättrats och därefter exporterats till England. Detta har skett i en mycket avsevärd utsträckning. Så har en tid varit förhållandet, men jag skulle vilja fråga min ärade bankkamrat, om han känner, hur förhållandena äro för närvarande och huru de komma att gestalta sig efter krigets slut i detta avseende. Man vet åtminstone, att på senare tid ha engelsmännen själva tagit denna sak, så att säga, i egna händer. De ha inrättat direkta förbindelser mellan ryska och engelska hamnar och köpt det sibiriska smöret direkt från Ryssland. Man lär väl icke gärna utsätta sig för misstag, om man går ut från den förutsättningen, att engelsmännen icke skola försumma att allt mer och mer utveckla vad de i detta hänseende ha börjat i en för dem gynnsam riktning. Och huru detta kommer att inverka på Danmark såsom mellanhand vid exporten av sibiriskt smör, det kan man lätt tänka sig. Då det framhölls, att borttagandet av smörtullen skulle gynna det svenska lantbruket, vill jag gärna erkänna, att den lilla smörtull, som för närvarande finnes, icke är av så synnerligt stor betydelse för vår export av prima smör på England. Där inverkar den egentligen icke. Den gör varken till eller från, men en import till Sverige av ryskt smör, särskilt av det billiga sibiriska smöret måste, så vitt jag kan se, åstadkomma en pris-sänkning av det förut billiga svenska lantsmöret. Och vilka är det som egentligen framställa detta billiga svenska lantsmör? Jo, det är till huvudsakligaste delen våra mindre jordbrukare, våra småbrukare och våra torpare. Jag vet, att i min egen hembygd finnes det på ofantligt stora områden en hel del torpare, som icke ha annat sätt att tillgodogöra sig sin mjölk än att bereda smör av den. De köpa sig en liten handseparator och en handkärna, och det är allt, som de behöva för att producera smör. Det blir i små kvantiteter: det får icke den kvalitet, som behöves, för att det skall kunna exporteras. För att få något betalt för det måste de sälja det i små kvantiteter, och på så sätt få de betalt efter smörets värde. Skulle en sänkning av smörtullen genomföras och det genom import bliva en större tillgång på detta billiga smör, så kan jag icke förstå annat, än att den nödvändiga följderna blir, att priset på lantsmöret måste gå ned. Men jag frågar herrarna, om det kan vara lämpligt, att vidtaga en sådan åtgärd mot våra småbrukare, som väl behöva understödjas på allt sätt. Riksdagen har ju sökt befrämja tillkomsten av dessa småbrukare, dels genom styckning av kronoegendomar, dels genom anordnande av egnahems-lån. Nu vill man å andra sidan genom sänkning av smörtullen skaffa dem mindre betalt för deras viktigaste försäljningsvara. Jag kan icke anse annat, än att det är att giva med ena handen och taga tillbaka med den andra. Vi få komma ihåg, att även dessa småbrukare vid sin smörproduktion drabbas ganska tungt av de ogynnsamma förhållanden, som råda för våra svenska

Om upphävande av tullen å smör.
(Forts.)

Om upp-
hävande av
tullen å smör.
(Forts.)

jordbrukare, då de skola framställa sina produkter. Jag tror icke, att man bör gå för hårdhänt tillväga mot dem.

Jag kan icke på något sätt känna mig övertygad om lämpligheten eller nödvändigheten av att nu taga bort smörtullen och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr C a v a l l i: Jag tillät mig att ställa en fråga till kammarens ledamöter, då jag förra gången yttrade mig, om de icke skulle vilja under nuvarande förhållanden låta denna tullsats förbliva oförändrad, och jag kan icke neka till, att det är med tillfredsställelse jag erfarit, att en av de talare, som därefter yttrat sig, åtminstone i någon mån tillmötesgått den framställning jag gjorde. Han förklarade sig nämligen anse, att mycket starka skäl talade mot tullens borttagande, och jag tycker då, att man vid sådant förhållande kunde komma överens.

Nu har här sagts av några utav de talare, som talat för reservanternas hemställan, att de ha ett levande intresse för lantbruket och i synnerhet för det mindre lantbruket. Jag tror dem på deras ord, men jag vill säga: De ha ett besynnerligt sätt att visa det på.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på föreliggande betänkande yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 40.

Vid förnyad föredragning av lagutskottets den 24 och 27 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 25, i anledning av väckt motion angående åtgärder till tryggnad och fortsatt utveckling av det gemensamma skandinaviska lagstiftningsarbetet, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 331, med inbjudning till första kammaren att förena sig med andra kammaren i dess beslut om tillsättande av ett särskilt utskott, bestående av 16 ledamöter, åtta från vardera kammaren, för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition nr 156, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 21 september 1906 om automobiltrafik, än även de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor.

Herr vice talmannen: Jag tager mig friheten hemställa, att första kammaren måtte biträda andra kammarens här delgivna beslut och att, för den händelse första kammaren gör detta, första kammaren måtte besluta, att antalet suppleanter i det särskilda utskottet måtte från denna kammare bliva fem.

På gjord proposition beslöt första kammaren antaga berörda inbjudning och bestämman antalet suppleanter från kammaren i det särskilda utskottet till det antal herr vice talmannen föreslagit.

Herr talmannen yttrade, att han efter överenskommelse med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att företaga vid sammanträde, som komme att hållas fredagen den 30 innevarande april, val av ledamöter och vid sammanträde påföljande dag val av suppleanter i det särskilda utskott, kamrarna sålunda beslutit tillsätta.

Detta förslag antogs.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av visst område av Ljungbyheds övningsplats m. m.;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en tandpoliklinik vid flottans station i Stockholm;

nr 47, i anledning av väckta motioner om anslag för upprätthållande av civilkommissionens verksamhet under senare hälften av år 1915 samt år 1916;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stats-

bidrag till slöjdundervisning i högre folkskolor jämte en i ämnet väckt motion;

nr 49, i anledning av riksdagens år 1914 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1913;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 8 av andra huvudtiteln gjorda framställning i fråga om tillfällig förstärkning av nedre justitierevisionens arbetskrafter;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av arbetskrafterna hos kammarkollegium;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition i fråga om rätt för ordinarie tjänsteman, som befordrats till revisor i kammarrätten, att för ålderstillägg tillgodoräkna sig viss föregående tid i annan statstjänst;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar i avseende å utgifterna för kapitalökning, i vad dessa angå under civildepartementet hörande utlåningsfonder;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av ersättning för skada i vissa fall åt å statens järnvägars ångfärjor tjänstgörande järnvägs-, post- och tullpersonal;

nr 55, i anledning av väckt motion om ändring vad beträffar telefonvakter vid Trollhättans kraftverk i den år 1913 vidtagna löne-reglering för tjänstemän vid nämnda verk;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggande av en ångkraftstation för Älvkarleby kraftverk; och

nr 57, i anledning av väckta motioner angående skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående ledningen av och tillsynen å statens järnvägs- och vattenfallsbyggnader;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt linjearbetaren vid telegrafverket Lars Nordins änka Katarina Helena Nordin, född Zetterberg;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fyllnadspension åt bandirektören vid statens järnvägar F. B. H. Santesson;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

nr 29, i anledning av väckt motion om införande i reglementet för riksgäldskontoret av viss bestämmelse angående förfarandet vid upplåning inom landet; och

nr 30, i anledning av väckt motion om åtgärder för åstadkommande av bättre luftväxling i riksdagens lokaler; ävensom

lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i inmutningsrätten, dels ock i ämnet väckt motion.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts vid sammanträdet början avlämnade propositioner:

nr 151, med förslag till ändrad lydelse av 9 § i förordningen den 15 december 1914 om vad iakttagas skall i avseende å införande av statsmonopol å tobakstillverkningen i riket; och

nr 177, med förslag till ändrad lydelse av 42 § 2 mom. i förordningen den 15 december 1914 angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda under dagen avlämnade propositioner:

nr 179, angående förordning med särskilda föreskrifter angående avlöningsförmåner m. m. vid marinen på krigsfot;

nr 180, angående anställande av en mariningenjörsstipendiat över stat; och

nr 181, angående inrättande av en rikskommission för den ekonomiska krigsberedskapen.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 169 angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 65, angående val av två fullmäktige i riksbanken och av tre suppleanter för riksdagens samtliga fullmäktige i nämnda verk; och

nr 66, angående val av två fullmäktige i riksgäldskontoret jämte tre suppleanter för samtliga fullmäktige i nämnda verk;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 67, för två fullmäktige i riksbanken;

nr 68, för tre suppleanter för riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 69, för två fullmäktige i riksgäldskontoret; samt

nr 70, för tre suppleanter i riksgäldskontoret.

Justerades nio protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 1,43 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna*.